

DIZARTRIYA TASHXISLI BOLALAR BILAN KORREKSION LOGOPEDIK ISHLAR

Namangan davlat universiteti Pedagogika fakulteti o'qituvchisi

Abdulhamidova Gulnoza

Maxsus pedagogika (logopediya) 3-bosqich talabasi

Rahimova Mahliyo Ilhomjon qizi

Anotatsiya: *Maqolada dizartriya tashxisli bolalar va ular bilan olib boriladigan kompleks korreksion logopedik ishlar haqida bo'lib, logopedning vazifalari, korreksion ishlar tizimi haqida fikr yuritiladi.*

Tayanch so'zlar: *dizartriya, ovoz, organik, artikulyatsion motorika, nutqiy nafas.*

ДИЗАРТРИЯ. КОРРЕКЦИОННАЯ ЛОГОПЕДИЧЕСКАЯ РАБОТА С ДЕТЬМИ С ДИАГНОЗОМ ДИЗАРТРИЯ

Аннотация: *В статье речь идет о детях с диагнозом дизартрия и проводимой с ними комплексной коррекционно-логопедической работе.*

Ключевые слова: *дизартрия, голос, органика, артикуляционная моторика, речевое дыхание.*

Dizartriya-nutq apparati inervatsiyasining organik buzilishi sababli nutqning talaffuz tomonidan buzilishidir. Dizartriya termini grekcha soʻzdan olingan boʻlib, dis-boʻlak, arthon-biriktirish degan maʼnoni bildiradi.

Dizartriya—bu markaziy xarakterdagi organik nutq buzilishi hisoblanadi. Dizartriyada nutq aʼzolarining (yumshoq tanglay, til, lablar) kam harakatlanishi natijasida nutq tovushiari artikulyatsiyasi qiyinlashadi, shu bilan birgalikda ovoz, nafas buzilishlari hamda nutqning surʼati, ritmi va ifodaliligida oʻzgarishlar kuzatiladi.

Dizartriyaning asosiy belgilari bular nutqiy artikulyatsiya motorikasi va nutqiy nafas bilan bogʻliq boʻlgan tovushlar talaffuzi va ovoz nuqsonlaridir. Dizartriyada dislaliyadan farqli ravishda ham unli, ham undosh tovushlar talaffuzida kamchiliklar kuzatiladi.

Dizartriyada artikulyatsiya motorikasining buzilishlari artikulyatsiya mushaklarining harakatchanligining cheklanganligi natijasida kelib chiqadi va bu hoi mushaklar tonusining ortishi, ixtiyorsiz harakatlar va diskoordinatsion buzilishlar hisobiga yanada ogʻirlashadi.

Artikulyatsiya mushaklarining harakatchanligining yetarli emasligi natijasida tovushlar talaffuzida kam chiliklar kelib chiqadi. Lab mushaklarining jarohatlanishi natijasida ham unli, ham undosh tovushlar talaffuzida kamchiliklar kuzatiladi. Ayniqsa, lab undoshlari p, m, b tovushlarida buzilishlar kuzatiladi. Bola lablarini choʻchchaytirishga, doira holiga keltirishga, tepa labini tepaga koʻtarishga, pastki labini pastga tushirishga va boshqa bir qator harakatlarni bajarishga qiynaladi. Lablar harakati cheklanganligi butun artikulyatsiyani buzilishiga olib keladi.

Shuningdek, yumshoq tanglay mushaklarining harakatchanligi cheklanganligi ham tovushlar talaffuzini qiyinlashtiradi.

Dizartriya bartaraf etish bo'yicha olib boriladigan logopedik ta'sir tizimi kompleks ravishda amalga oshiriladi, ya'ni artikulyatsion apparat massaji va gimnastik mashqlari, ovoz va nafas ustida ishlash, umumiy davolash, davolovchi jismoniy — tarbiya, fizioterapiya va dori — darmonlar bilan davolash ishlari.

Asosiy diqqat bolada nutkning rivojlanishi holatiga, nutqning leksik—grammatik tomoniga hamda nutqning aloqa funksiyasi xususiyatlariga qaratiladi. Maktab yoshidagi bolalarda yozma nutq holati ham xisobga olinadi.

Uzoq vaqt davomida muntazam ravishda olib borilgan mashg'ulotlar sekin—asta artikulyatsion apparat, apparat motorikasini normallashtiradi, arti-kulyatsion harakatlarni rivojlantiradi, artikulyatsiya a'zolarida ixtiyoriy harakatlarni bir harakatdan boshqa bir harakatga o'tish qobiliyatini shakllantiradi, hamda fonematik eshituvni to'la qonli ravishda rivojlantirishga yordam beradi.

Dizartrik bolalar bilan olib boriladigan logopedik ishlarning vazifalari quyidagilardan iborat:

1 - tovushlarning to'g'ri talaffuzini o'rgatish, ya'ni artikulyatsion motorikani, nutqiy nafasni rivojlantirish va tovushni nutqqa qo'yish va mustahkamlash.

2 - fonematik idrokni rivojlantirish, tovush analiz malakasini shakllantirish. ituvni rivojlantirish, tovush analiz malakasini shakllantirish.

3- nutqning ritm, oxangdorligi va ifodaliligi tomonidagi kamchiliklarni bartaraf etish.

4 - paydo bo'lgan nutqning umumiy rivojlanmaganligini to'g'rilash.

Dizartrik bolalarda tovushlar talaffuzidagi kamchiliklarni bartaraf etish, tuzatish ishning eng asosiy vazifalaridan biridir. Tovushlar talaf-fuzidagi kamchiliklarining asosiy sababi nutq apparati a'zolarining harakatchanligida kuzatiladigan kamchiliklardir. Shuning uchun logoped asosiy diqqatni artikulyatsion apparat harakatchanligini rivojlantirishga qaratishi lozim.

Dizartriya olib boriladigan logopedik ishlar bosqichma bosqich olib boriladi.

1 -bosqich tayyorlov bosqichi — bu bosqichning asosiy maqsadi: — artikulyatsion apparatni, artikulyatsion tartibni shakllantirishga tayyorlash;

— bolaning ilk yoshida — nutqiy muloqot ehtiyojini tarbiyalash; — passiv lug'atni aniqlash va rivojlantirish;

— nafas va ovozdagi kamchiliklarni korreksiyalash.

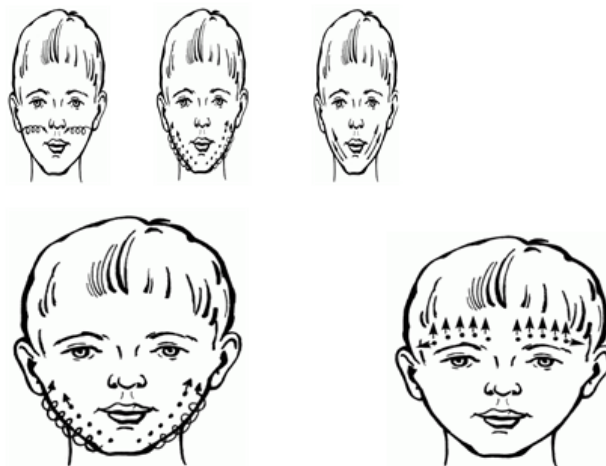
Bu bosqichning eng ahamiyatli vazifalari bu — sensor funksiyani, ayniqsa, eshitish idroki va tovushlar analizini rivojlantirishdir. Korreksion ish metodlari va usullarini q

o'llash nutq rivojlanishi darajasiga bog'liq. Bolada muloqot nutq vositalarining bo'lmashligi boshlang'ich ovoz reaksiyasini tezlashtiriladi va tovushlarga taqlid qilishga olib keladi, hamda unga kommunikativ ahamiyat tusini beradi. Logopedik ishlar dori-darmonlar bilan ta'sir

etish, fizioterapevtik davolash, davolovchi jismoniy tarbiyasi va massaj bilan qo'shib olib boriladi. 2-bosqich boshlang'ich kommunikativ talaffuz qobiliyatini shakllantirish bosqichi. Bu bosqichning asosiy maqsadi: — nutqiy muloqot va tovushlar analizi malakasini rivojlantirish; — artikulyatsion apparat muskullarini boshqartirish; — og'iz holatini nazorat qilish; —

artikulatsion harakatlarni rivojlantirish; — ovozni rivojlantirish; — nutqiy nafasni to'g'rilash; — artikulatsion harakatlarni sezish va maqsadga yo'naltirilgan artikulyatsion harakatni rivojlantirish.

Artikulatsion apparat muskullarini bo'shashtiruvchi mashqlar umumiy muskullarni bo'shashtiruvchi mashqlardan boshlanadi (bo'yin, ko'krak qafasi, qo'l muskullari). So'ng yuz muskullarini bo'shashtiruvchi massaj ishlari olib boriladi.

Disartriada faol mashqlar

Agar bolaning ko'zgu oldida turgan va kattalar bilan suhbatlashganda tilni va tilni harakatlantiradigan harakatlarni qayta tiklashga urinayotgan bo'lsa, dizartriya mustaqil tadqiqotlar ham yaxshi ta'sir ko'rsatadi.

Disartriya silab - davolash

Yo'g'on ichak devorining tizzasi - bu mo'tadil shakl, uning alomatlari boshqa shakllarda bo'lgani kabi aniqlanmaydi, shuning uchun tashxisni faqat bola besh yoshga to'lganidan so'ng tekshirib chiqishi mumkin.

Xulosa: Dizartriya bilan davolash va tuzatuv ishlari keng qamrovli bo'lishi kerak, bunda, albatta, bemor bolaning ota-onasi qiziqtirishi kerak, chunki dizartriya asosan uyda davolanadi. Bundan tashqari, bolalardagi dizartriya paralel dorilarni talab qiladi, bu nevrolog tomonidan belgilanadi va nutq terapevtlari bilan doimiy ishlaydi.

Nutq nuqsonlari markaziy xarakteri bo'lgan taqdirda logoped shaxsi albatta kompleks ish jarayonini olib borishi kerak. Bola bilan davomli logopedik ishlarni olib borilishi maqsadga muvofiqdir.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. M.Y. AYUPOVA . LOGOPEDIYA . Pedagogika universitet hamda institutlarining bakalavr va magistr yo'nalishida ta'lim olayotgan talabalari uchun darslik
2. L.Muminova. Nutqida og'ir nuqsonlar bo'lgan bolalar uchun maxsus maktabgacha muassasalarda korreksion logopedik ishni tashkil etish uchun. QO'LLANMA.
4. e-library.namdu.uz
5. azkurs.uz
6. Avitsena.uz <http://.uz>